

DETTE SIER EVA2020

Læring, motivasjon, trivsel og tverrfaglige tema i fagfornyelsen:

Funn fra spørreundersøkelsen til elever på 9. trinn og lærere i ungdomsskolen

Christian Brandmo, Mari Vaage Wang, Rolf Vegar Olsen, Gunnar Bjørnebekk og Jon Hellerud Østad

UNIVERSITETET I OSLO

Dette temanotatet oppsummerer funn fra den kvantitative delen av prosjektet ***Evaluering av fagfornyelsen: Intensjoner, prosesser og praksiser (EVA2020)***, en forskningsbasert evaluering av fagfornyelsen gjennomført på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet i perioden 2019–2025.

Hensikten med denne undersøkelsen har vært å utvikle indikatorer som fanger opp sentrale elementer i den nye læreplanen, særlig knyttet til kunnskap, holdninger samt undervisnings- og læringstilnærminger. Videre har undersøkelsen hatt som mål å undersøke endringer i disse faktorene gjennom læreplanens første virkeperiode, og å bidra med kunnskap som kan generaliseres til et nasjonalt nivå.

Spørringene ble gjennomført fire ganger i perioden 2020 til 2023. Resultatene er basert på svar fra 7622 elever 1531 lærere fra til sammen 64 skoler rundt om i landet.

Selv om utvalget i hovedsak er representativt på skolenivå, er elever med svake faglige prestasjoner noe underrepresentert. Funnene gir likevel et informativt bilde av tilstanden i norsk skole i perioden som er undersøkt.

SENTRALE FUNN

Dybdelæring, kritisk tenkning og lære å lære

Lærerne rapporterer i stor grad at de benytter undervisningstilnærminger som er i tråd med læreplanens vektlegging av dybdelæring, kritisk tenkning og metakognitive ferdigheter. Det observeres også en svak positiv utvikling i lærernes tilrettelegging for utforskende arbeid og kritisk refleksjon.

Elevenes rapportering viser derimot få endringer over tid. Elevenes svar indikerer imidlertid at elevene relativt sjelden opplever lærestoffet som interessant og engasjerende. Videre er mange elever relativt strategiske med hensyn til hva de bruker tiden sin til, noe som blant annet kan innebære at de først og fremst prioriterer det stoffet som de blir testet i. Elevene rapporterer høy bevissthet om egne læreprosesser, men ettersom vår måling gir et begrenset bilde av faktiske ferdigheter, er det behov for videre studier før det kan trekkes sikre konklusjoner om norske elevers metakognitive ferdigheter.

Når det gjelder kritisk tenkning og kildekritikk, har elevene moderat kompetanse i å vurdere informasjon fra digitale kilder. Bruken av mer krevende strategier, som å sammenholde informasjon fra flere kilder, er begrenset. I en tid med økt tilgang på informasjon og bruk av KI, fremstår dette som et område med behov for styrket og oppdatert undervisning.

Skole- og læringsmiljø

Elevene opplever i hovedsak et mestringsorientert læringsmiljø, med større vekt på egen faglig utvikling enn på prestasjoner og karakterer. De fleste rapporterer også at de får god støtte fra både lærere og medelever. Samtidig viser variasjonen i svarene at ikke alle elever opplever tilstrekkelig trygghet, noe som kan innebære at de lar være å stille spørsmål om ting de ikke forstår eller unndrar seg oppgaver fordi de er redde for å dumme seg ut.

Lærerne vurderer klassemiljøet som gjennomgående godt, men rapporterer samtidig en økning i antall elever som ikke fungerer sosialt tilfredsstillende i klassen. Dette indikerer et behov for fortsatt og målrettet arbeid med inkluderende og trygge læringsmiljøer, der ulikhet og sårbarhet anerkjennes.

Livsmestring

Flere indikatorer på elevenes livsmestring viser en positiv utvikling. Elevene rapporterer økt læring om mental helse og bruk av funksjonelle mestringsstrategier i skolehverdagen. Samtidig observeres en nedadgående trend i elevenes opplevelse av å ha kontroll over eget liv.
Det fremkommer tydelige kjønnsforskjeller på flere områder, særlig knyttet til kontrollopplevelse og læring om mental helse. Dette peker på behov for undervisning og læringsaktiviteter som i større grad tar hensyn til jenters erfaringer, behov og perspektiver.

Læringsfremmende faktorer og skoleprestasjoner

Sammenhengene mellom elevenes rapporterte erfaringer og skoleprestasjoner er gjennomgående svake, men konsistente. Individuelle faktorer som opplevelse av skolen som meningsfull, metakognitiv bevissthet og bruk av funksjonelle mestringsstrategier har små positive sammenhenger med faglige resultater. Den tydeligste og mest stabile prediktoren for skoleprestasjoner er elevenes motivasjon for tenkning, som har en moderat positiv sammenheng med både grunnskolepoeng og resultater på nasjonale prøver. Dette indikerer at elevenes tilbøyelighet til å engasjere seg i mentalt krevende oppgaver har betydning for elevenes faglige utvikling.

Når det gjelder læringsmiljø, viser resultatene at et mestringsorientert klasseklima og opplevd autonomistøtte fra lærer har svake positive sammenhenger med skoleprestasjoner, mens livsmestringsfaktorer i liten grad er direkte knyttet til faglige resultater. Samlet sett peker funnene på at skoleprestasjoner formes av et komplekst samspill av individuelle forutsetninger, tidligere faglige ferdigheter og læringsbetingelser, der læringsfremmende faktorer bidrar med små, men målbare utslag. Dette understøtter betydningen av å arbeide bredt med motivasjon, mestringsstrategier og relasjonell støtte, selv om slike tiltak ikke nødvendigvis gir raske eller tydelige utslag på elevenes skoleprestasjoner.

Demokrati, medborgerskap og bærekraftig utvikling

Elevene uttrykker en moderat, men økende interesse for å lære om samfunnsforhold på lokalt, nasjonalt og globalt nivå. De legger stor vekt på respekt for andres meninger og dialog, og dette vektlegges i langt større grad av jenter enn av gutter. Samtidig viser elevene lav vilje til å delta i aksjonsorienterte former for medborgerskap.

Når det gjelder bærekraftig utvikling, viser resultatene en synkende tendens i elevenes tiltro til egne handlingsmuligheter og vilje til å handle. Dette kan speile bredere samfunnsutviklingstrekk som skolen i begrenset grad har klart å påtvirke. Tydelige kjønnsforskjeller i holdninger knyttet til de tverrfaglige temaene gir implikasjoner om at undervisningen i de tverrfaglige temaene bør videreutvikles og differensieres mer.

Lærernes møte med de tverrfaglige temaene

Lærerne er gjennomgående positive til de tverrfaglige temaene og til intensjonen om felles ansvar på tvers av fag. Samtidig avtar denne positiviteten noe over tid, særlig for folkehelse og livsmestring og bærekraftig utvikling. Mange lærere etterspør tydeligere prioriteringer, sterkere støtte og mer målrettet etterutdanning.

Undervisningen organiseres i hovedsak innenfor enkeltfagene, og mer gjennomgripende tverrfaglig organisering forekommer sjeldnere mot slutten av perioden. Dette indikerer et behov for både faglig og organisatorisk støtte for å realisere læreplanens intensjoner.

IMPLIKASJONER

Samlet sett viser funnene at lærerne i stor grad følger opp fagfornyelsens intensjoner i sin undervisningspraksis, mens elevenes motivasjon, strategier og holdninger i mindre grad har endret seg. Dette indikerer at endringer i undervisning ikke nødvendigvis gir umiddelbare utslag i elevenes rapporterte erfaringer.

Resultatene peker på behov for:

- videre utvikling av varierte undervisnings- og vurderingsformer
- styrket arbeid med kritisk tenkning og kildekritikk
- fortsatt fokus på trygge og inkluderende læringsmiljøer
- tydeligere støtte til arbeid med de tverrfaglige temaene

Kilde:
Brandmo, C., Wang, M. V., Olsen, R. V., Bjørnebekk, G., & Øistad, J. H. (2025a). Læring, motivasjon, trivsel og tverrfaglige tema i fagfornyelsen: Funn fra spørreundersøkelsen til elever på 9. trinn og lærere i ungdomsskolen. Rapport nr. 9 fra EVA2020, Universitetet i Oslo.

www.uv.uio.no/forskning/prosjekter/fagfornyelsen-evaluering/publikasjoner/eva2020-rapport9_brandmo_mfl_2025_v2.pdf

Evalueringen
av **Fagfornyelsen**

2025

